

2021

2021

Voorwoord	3
1. Bestuursverslag 2022	4
1.1 Beleid	4
1.2 Bereik	5
1.3 Risicobeheersing	5
1.4 Beleggingsbeleid	5
2. Bestuur en organisatie 2022	6
2.1 Bestuur	6
2.2 Adviesraad	6
2.3 Medewerkers	6
2.4 ANBI	7
2.5 Governance Code Cultuur	7
2.6 Financiën	7
3. Jaarverslag 2022 – Algemene introductie	8
4. Exploitatie	9
4.1 Culturele en sociaal-maatschappelijke activiteiten in 2022	9
4.1.1 Artistiek-inhoudelijke visie	9
4.1.2 Ontwikkeling Huis van Verhalen	9
4.1.3 Tentoonstellingen	10
4.1.4 Concerten	14
4.1.5 Lezingen	16
4.1.6 Eigentijdse bezinning	17
4.2 Educatie	18
4.3 Marketing en communicatie	19
4.4 Samenwerking met derden	20
4.4.1 Lokaal	20
4.4.2 Regionaal	20
4.4.3 Nationaal	20
4.4.4 Internationaal	20
4.5 Verhuur	21
5. Instandhouding	22
5.1 Restauratie	22
5.2 Onderhoud en vervangingsinvesteringen	22
5.3 Topmonumenten Noord-Brabant, Provinciale erkenning	23
6. Fondsenwerving	24
7. Nawoord & vooruitblik 2023	25
8. Financiën	26

Op 21 augustus 2022 liepen de renners van de wielerronde van Spanje, La Vuelta, met de fiets aan de hand door de kerk en staken een kaarsje op. Een indrukwekkend moment van eigentijdse contemplatie ter herdenking van de wereldwijde coronaslachtoffers. Die beelden gingen de hele wereld over. Een mooi voorbeeld waartoe een intensieve samenwerking van de gemeente Breda en Grote Kerk Breda kan leiden.

Na de langdurige corona-epidemie mochten we vanaf 25 januari 2022 weer bezoekers ontvangen. Al vrij snel daarna brak de oorlog uit in Oekraïne. Zowel voor de coronaslachtoffers als voor steun voor de bevolking van Oekraïne hebben we een speciale herinneringsplek waar bezoekers een kaarsje kunnen branden. Ondanks de beperkende maatregelen in de beginperiode verdubbelden de bezoekerscijfers van 60.000 in 2021 naar 120.000 in 2022.

In dit geopolitieke turbulente jaar is de transitie naar een nieuwe eigentijdse profilering voortgezet en actiever dan ooit is daarin samenwerking gezocht met diverse culturele, maatschappelijke en economische partners. De Grote of Onze Lieve Vrouwekerk Breda draagt daarmee op een natuurlijke wijze bij aan de versterking van de huidige en toekomstige sociaal-maatschappelijke, economische en culturele ontwikkelingen in Breda and beyond. Uitgangspunt daarbij is een loket-overstijgende benadering, de Grote Kerk Breda als plek van verbinding in het hart van de stad en als Icoon van Breda, nu en in de toekomst.

In onze profilering willen we hét voorbeeld zijn van het hedendaags gebruik van kerkelijk cultureel erfgoed. Hetgeen perfect tot uiting kwam in de hoogwaardig kwalitatieve culturele en maatschappelijke programmering: exposities (o.a. Guernica de la Ecologica, Koerstrui in de Kerk en Space to Breathe), muziek uitvoeringen (o.a. Wishfull Singing en Aart Bergwerff, de orgelconcertseries Jong Talent en Bach op Zondag, het Nederlands Bachconsort) en lezingen (o.a. de Nassau-, Pacificatie- en Multatuli-lezingen).

Najaar 2022 is de werving gestart voor de opvolger van de secretaris van het bestuur de heer Henk Harkema, met ingang van 1 januari 2023 is Ellen van Hooijdonk – Van der Stelt toegetreden tot het bestuur.

Het bestuur van de Stichting Grote of Onze Lieve Vrouwekerk Breda bedankt de Gemeente Breda, de Provincie Noord-Brabant en het Ministerie van OCW en met name de Rijksdienst Cultureel Erfgoed die ook in 2022 de Grote Kerk Breda financieel hebben gesteund. Uiteraard ook dank aan de medewerkers en alle vrijwilligers voor hun inzet in de exploitatie en het beheer van de Grote Kerk Breda. Ook past ons dank uit te spreken aan de mensen van het Gilde de Baronie, het Klokkenluidersgilde en Breda Marketing; evenals alle anderen die dit jaar speciale activiteiten in de kerk hebben verzorgd of begeleid. In het bijzonder dank ik ook mijn medebestuurleden, commissieleden en iedereen die zich in 2022 op een of andere wijze om niet voor onze Grote Kerk Breda heeft ingezet.

Drs. J.C.A. (Kees) Sol
Voorzitter

De Stichting Grote of Onze Lieve Vrouwekerk Breda (hierna Stichting GKB) is in 1978 ontstaan uit de Vereniging Concordia, de (toenmalige) Hervormde Gemeente Breda en de gemeente Breda. De Vereniging Concordia en de gemeente Breda zijn tegenwoordig niet meer in de Stichting vertegenwoordigd.

Het kerkgebouw is eigendom van de Protestantse Gemeente Breda. Zoals contractueel vastgelegd beheert de Stichting GKB het monument en is daarmee verantwoordelijk voor het onderhoud, de instandhouding / restauratie en exploitatie.

De Stichting GKB heeft in de statuten haar doelstelling als volgt omschreven: *‘Instandhouding van het kerkgebouw en de zich daarin bevindende roerende en onroerende goederen en het bevorderen dat de kerk een functie heeft en houdt ten behoeve van de Bredase gemeenschap en de Baronie van Breda’.*

1.1 Beleid

In 2020 hebben bestuur en directie het visiestuk *Grote Kerk Breda 2020 – 2030 – Dynamisch podium voor cultuur, kunst & kennisoverdracht* opgesteld. Het vierjarenbeleidsplan voor 2021–2024 dat voortkomt uit deze nieuwe beleidsvisie is maart 2020 ingediend bij de Gemeente Breda.

In het visiestuk staat de missie als volgt omschreven:

Met het behoud van dit cultureel religieus erfgoed voor ons nageslacht en de beleving ervan door de huidige generatie, geeft de Stichting GKB invulling aan de duurzaamheid van onze samenleving. Trefwoorden daarbij zijn: onderhouden om te bewaren, zorgvuldig beheren en creatief gebruiken. De Grote Kerk Breda maakt de ontwikkeling van onze samenleving tastbaar, voor onze tijd en in de huidige periode waarin we mede de basis leggen voor de ontwikkelingen na ons. De Grote Kerk Breda is daarmee een plek van verbinding in het hart van de stad.

Uitgaande van de ambities zoals die in het visiestuk zijn geformuleerd hebben bestuur en directie zich ook in 2022 gericht op drie belangrijke speerpunten die de basis vormen van de nieuwe beleidsvisie:

1. Het realiseren en continueren van de restauratie en het onderhoud van dit belangrijke rijksmonument, – cultureel erfgoed van de Nassaus;
2. De professionalisering van de organisatie;
3. Een hoogwaardige culturele programmering die lokaal verankerd is en nationale en internationale uitstraling heeft.

De ambitie is om een hoog kwalitatief programma neer te zetten dat de geschiedenis en context van de kerk als ijkpunt neemt en tegelijkertijd aansluit bij hedendaagse actuele ontwikkelingen. Impact, kwaliteit, duiding, inclusie en openheid zijn daarbij bepalend. De Grote Kerk Breda is een plek waar verschillende generaties samenkomen en geïnspireerd raken.

De Stichting GKB draagt actief bij aan de sociaal-maatschappelijke, economische en culturele ontwikkelingen in Breda en in de regio. Ook heeft de Stichting GKB nationaal en internationaal een groeiend netwerk binnen de hierboven genoemde drie deelgebieden.

De Grote Kerk Breda gebouwd in de 15de eeuw in de stijl van de Brabantse gotiek door de Nassaus, voorouders van onze koninklijke familie, is het belangrijkste rijksmonument van Breda en ook één van de vier Topmonumenten in Brabant, samen met de Sint Jan in 's-Hertogenbosch, het Markiezenhof in Bergen op Zoom en Kasteel Heeswijk in Heeswijk. Het beleid van de Stichting GKB sluit aan bij het actuele beleid van de stad Breda, de Provincie Noord-Brabant en het ministerie van OC&W die allen erfgoed een kwaliteitsimpuls willen geven.

1.2 Bereik

2022 begon met drie weken lockdown. Pas vanaf 25 januari mocht de Grote Kerk Breda weer bezoekers ontvangen. In 2022 hebben we 120.000 bezoekers ontvangen. In het overgangsjaar na de coronacrisis trok de bezoekersstroom in eerste instantie langzaam aan, maar vrij snel liep het aantal bezoekers weer op. Waarvan 70.000 museale bezoekers en 50.000 bezoekers voor gerichte activiteiten als tentoonstellingen, concerten en lezingen. Ondanks dat er in de beginperiode beperkende maatregelen golden zijn de bezoekercijfers in vergelijking met het coronajaar 2021 alweer verdubbeld.

1.3 Risicobeheersing

Als belangrijke risico's worden onderkend:

- Tegenvallende verhuuropbrengsten en overschrijding van de exploitatiekosten.
- Discontinuïteit in het beschikbaar komen van financiële middelen voor groot onderhoud en restauratie.

1.4 Beleggingsbeleid

Er wordt niet in risicodragende activa belegd.

2.1 Bestuur

De Stichting GKB is in 1979 statutair opgericht en bestaat uit een bestuur en commissies. Het bestuur bestaat uit 7 leden. In 2022 is het bestuur 5 keer bij elkaar gekomen voor bestuursvergaderingen. Naast de rol van voorzitter, secretaris en penningmeester zijn de bestuurstaken verdeeld over de volgende portefeuilles: restauratie en onderhoud, cultuur, fondsen- en vriendenwerving en communicatie.

In 2022 zijn er geen wisselingen geweest binnen het bestuur. Najaar 2022 is wel de werving gestart voor de opvolger van de secretaris van het bestuur de heer Henk Harkema, die met ingang van 1 januari 2023 zou aftreden. Ellen van Hooijdonk – Van der Stelt, treedt vanaf 1 januari 2023 aan als de secretaris van het bestuur en heeft in december een vergadering bijgewoond. De bestuurstaken zijn onbezoldigd.

2.2 Adviesraad

Directie en bestuur worden traditiegetrouw geadviseerd door het College van de Kapittelzaal. De leden van het College van de Kapittelzaal zien de potentie van dit hoogwaardige kerkelijke culturele erfgoed. Ze zijn maatschappelijk betrokken en zien kansen om de beleidsgedachten van directie en bestuur te koppelen aan kennis en ideeën uit hun netwerk. Doel is om samen met het College van de Kapittelzaal de nieuwe beleidsvisie van de Stichting GKB te verbinden aan de versterking van de sociaal-maatschappelijke, economische en culturele ontwikkelingen in de samenleving en daarmee de zichtbaarheid van de Grote Kerk Breda verder te optimaliseren en ook nationaal en internationaal nog meer te 'kapitaliseren' voor Breda en de regio.

In 2022 zijn er twee bijeenkomsten geweest voor de leden van het College van de Kapittelzaal. Bij beide bijeenkomsten stond de ontwikkeling van de nieuwe beleidsvisie van de Stichting GKB centraal.

Het huidige College van de Kapittelzaal bestaat uit de volgende leden:

- Paul Depla (Burgemeester Breda)
- Hendrik Driessen (freelance curator, oud-directeur Museum De Pont)
- Wim van de Donk (Rector Magnificus, voorzitter van College van Bestuur Tilburg University)
- Klaas Dijkhoff (consultant / oud-fractie voorzitter VVD)
- Cees Langeveld (oud-directeur Chassé, Lid van de Raad voor cultuur)
- Janneke Niessen (ondernemer, investeerder, CapitalT)
- Lisette Spee (directeur Electron)
- Jacomine Ravensbergen (vice-voorzitter van College van bestuur Avans Hogeschool)
- Rik Torfs (hoogleraar Kerkelijk Recht, ere-rector KU Leuven)
- Peer Swinkels (CEO Swinkels Family Brewers)

2.3 Medewerkers

In het directiestatuut zijn de uitvoerende taken van het bestuur gedelegeerd aan de directeur. De directeur wordt in haar taken ondersteund door een office manager, een coördinator verhuur, een coördinator vriendenwerving, twee beheerders en een freelance financieel medewerker. Vanaf 2021 is het team versterkt voor een periode van 18 maanden met een parttime junior curator dankzij een financiële bijdrage van het Mondriaan Fonds, dat binnen de Coronaregeling Nieuw Erfgoed Talent een subsidie heeft toegekend.

In 2022 hebben bestuur en directie eveneens het besluit genomen de staf verder te versterken met een parttime freelance fondsenwerver voor 20u per week. Ook is de aanstelling van de directeur omgezet van 0,9 fte naar een fulltime functie van 1 fte.

De totale personele bezetting bestaat uit 8 medewerkers en 26 vrijwilligers met een vergoeding en 23 vrijwilligers zonder vergoeding.

De personeelsbezetting is gestegen naar 5,2 fte's. (2021: 4,6 fte's)

2.4 ANBI

De Stichting GKB heeft de culturele ANBI status en geeft inzage in haar financiële gegevens en verzorgt jaarlijks een jaarverslag via de website www.grotekerkbreda.nl

2.5 Governance Code Cultuur

De Stichting GKB volgt en onderschrijft als belangrijke culturele en sociaal-maatschappelijke erfgoedinstelling de beginselen van de *Governance Code Cultuur* zoals die gedefinieerd is in 2019.

Gedurende het verslagjaar hebben bestuur en directie de vastgelegde uitgangspunten van deze Code geëvalueerd. Bestuur en directie letten nauwgezet op de naleving en toepassing van deze door de overheid vastgestelde Code en onderschrijven daarmee in beleid en praktijk de *Governance Code Cultuur, de Fair Practice Code en de Code Diversiteit en Inclusie*. De Stichting GKB is zoals is vastgelegd in de statuten, georganiseerd volgens het 'bestuur + directie-model'.

2.6 Financiën

De Stichting GKB kent een meerjarenbegroting en jaarbegrotingen. Deze worden telkens in oktober vastgesteld en goedgekeurd. Er zijn 4 (vier) gescheiden geldstromen:

- Restauratie
- Onderhoud
- Vervangingsinvesteringen
- Exploitatie

Elke geldstroom moet zoveel mogelijk kostendekkend zijn. Jaarlijks controleert de accountant de jaarrekening. Voor de meerjarenraming is een cashflow- en balansprognose voor 5 jaar beschikbaar, die regelmatig wordt bijgesteld afhankelijk van de ontwikkelingen en beleidsvoornemens.

Organisatie Stichting Grote of Onze Lieve Vrouwekerk Breda

Bestuur

Drs. J.C.A. Sol, voorzitter
P.M. van der Schans, vice-voorzitter
Mr. S.H. Harkema, secretaris
Drs. D.J.A. Kruik, penningmeester*
Dr. ir. W.V.J. Freling
Drs. P.H.J. Verhulst
Drs. V. Klaassen

* Per 1 januari 2022 is drs. D.J.A. Kruik toegetreden als penningmeester van het bestuur. Hij volgt de heer Wirken op. Het bestuur en directie zijn de heer Wirken zeer dankbaar voor zijn jarenlange inzet voor de Stichting GKB.

Directie

Drs. E.M. Wiegel

Het programma dat de Stichting GKB in 2022 heeft ontwikkeld is gelaagd, gedurfd, biedt inspiratie en verdieping, is inclusief en bevordert de sociale verbondenheid op een zo laagdrempelig mogelijke manier, zonder in te leveren op kwaliteit. Naast de Brabantse / Bredase profilering, creëert de Stichting GKB een breed kader dat zich uiteindelijk vertaalt in een nationaal en internationaal aantrekkelijk programma. De Stichting GKB kiest voor een herkenbaar, kwalitatief cultureel en maatschappelijk programma dat het gelaagde verhaal van de Grote Kerk Breda inkleurt en er beter van wordt omdat het in de Grote Kerk Breda plaatsvindt. Het gebouw en haar rijke geschiedenis is hierbij altijd op de een of andere manier onderdeel van het programma.

In 2022 hebben we vanuit de nieuwe beleidsvisie culturele projecten kunnen realiseren dankzij incidentele subsidies van de gemeente Breda, private fondsen en sponsoring en in co-creatie met derden.

4.1.2 Ontwikkeling Huis van Verhalen

In 2022 zijn we gestart met de ontwikkeling van het Masterplan dat een eigentijdse en hoogwaardige *visitor's journey* voor de komende jaren zal garanderen. Het Huis van Verhalen ontsluit de geschiedenis van de kerk naar verschillende verhaallijnen die nu en in de toekomst actueel zijn en blijven. Wie de Grote Kerk Breda bezoekt, betreedt een gebouw met een rijk interieur dat gevuld is met gelaagde en meerstemmige verhalen. Verhalen uit het verleden die ook nu van betekenis zijn of een nieuwe betekenis hebben gekregen en die van invloed zijn op (het verhaal van) de toekomst. Met het Huis van Verhalen bouwt de Stichting GKB aan een verhalen database die nooit af is. Een caleidoscopische Wikipedia van en over de kerk.

4.1 Culturele en sociaal-maatschappelijke activiteiten in 2022

4.1.1 Artistiek-inhoudelijke visie

De artistieke visie van waaruit het culturele en sociaal-maatschappelijke programma van de Grote Kerk Breda vorm krijgt is meerstemmig, caleidoscopisch en transhistorisch. Een programma dat door de Stichting GKB wordt ontwikkeld in samenwerking met lokale, regionale, landelijke en internationale partners.

Onze visie gaat uit van een transhistorische benadering. Dat houdt concreet in dat we eigentijdse makers uitdagen om de dialoog aan te gaan met de gelaagde en rijke geschiedenis van de Grote Kerk Breda. Zo verbinden we de verbeelding van nu aan de verbeelding van het verleden, van onze voorouders. Traditionele opdelingen zoals chronologie, stroming, stijl of genre worden hierbij losgelaten. Zo wordt de bezoeker uitgenodigd om met een open blik naar heden en verleden te kijken en zelf verbindingen te leggen, om betekenis te geven.

Bovenstaande visie was ook in 2022 leidend voor de inhoudelijke programmering. De Stichting GKB versterkt zo met haar culturele en sociaal-maatschappelijke programma de positie van het gebouw als huis voor actuele kunst en cultuur en maakt het (religieuze) erfgoed toegankelijk voor een breed en divers publiek. De Grote Kerk Breda is en blijft in eerste instantie een (inter)nationaal topmonument dat dagelijks open staat voor eenieder die het wil bezoeken. De Stichting GKB heeft in 2022 haar profiel versterkt en verankerd als eigentijdse toplocatie voor kunst, cultuur en transhistorische storytelling. Dit doen we door eigen producties te initiëren of in co-creatie met diverse partners uit Breda en daarbuiten een breed programma van tentoonstellingen, concerten, lezingen etc. te realiseren. Een totaal programma dat aansluit bij de kwaliteit en het verhaal van de kerk en invulling geeft aan de actuele maatschappelijke betekenis van het belangrijkste rijksmonument van Breda.

Ondanks de impact van de wereldwijde maatschappelijke en economische crisissen hebben we in 2022 de gesprekken met de verschillende stakeholders over de toekomst en de nieuwe beleidsvisie van de Stichting GKB voortgezet en hebben we in 2022 actiever dan ooit daarvoor met diverse culturele, sociaal-maatschappelijke en economische partners samengewerkt.

De Grote Kerk Breda draagt op een natuurlijke wijze bij aan de versterking van het sociaal-maatschappelijke, economische en culturele klimaat in de stad en de regio. Uitgangspunt is daarbij een loket- en generatie-overstijgende benadering.

De nieuwe beleidsvisie van de Stichting GKB sluit aan bij een landelijke transitie die vanuit het Grote Kerken Overleg wordt gemonitord. De Stichting GKB is lid van dit landelijk overleg waarin kennis en *know-how* op het gebied van cultureel religieus erfgoed wordt gedeeld. Aan het begin van de 21ste eeuw kunnen we in Nederland constateren dat er maatschappelijk een transitie gaande is in de manier waarop er naar grote historische stadskerken wordt gekeken. Grote stadskerken krijgen een nieuwe betekenis door de mensen die er komen, door hun unieke positie in de stad en, in het geval van de Grote Kerk Breda, door de unieke positie in de Nederlandse geschiedenis en de relatie met ons koningshuis.

De betekenis van de grote stadskerken is, met afnemend religieus gebruik en toenemend cultureel en sociaal-maatschappelijk gebruik, volop in beweging. Niet alleen zijn grote stadskerken belangrijke plekken voor culturele en maatschappelijke ontmoeting, ook hebben ze een belangrijke economische toegevoegde waarde en spelen ze een rol in het revitaliseren van binnensteden en het tegengaan van leegloop. Zij zijn tenslotte ook belangrijke toeristisch-economische *landmarks* in de stad.

In de eerste helft van 2022 kwam de samenleving langzaam uit de COVID-19 crisis. Januari begon zelfs nog met een harde lockdown die pas op 25 januari werd opgeheven. De pandemie doofde uit, maar helaas diende een nieuwe crisis zich aan en viel Rusland op 24 februari Oekraïne binnen met alle economische en maatschappelijke gevolgen van dien. Zowel de COVID-19 crisis als de oorlog in Oekraïne hebben directe gevolgen voor de bedrijfsvoering van de Stichting GKB.

Ondanks de twee bovengenoemde crisissen heeft de Stichting GKB ook in 2022 concrete en positieve stappen gezet voor de ontwikkeling en realisatie van de nieuwe beleidsvisie.

In de nasleep van de COVID-19 crisis heeft de Stichting GKB voor de eerste maand nog financiële compensatie voor de personeelskosten ontvangen in het kader van de NOW-regeling van de nationale overheid. Ook is in 2022 het gesprek met de gemeente Breda over de nieuwe beleidsvisie voortgezet. De gemeente Breda onderschrijft het belang van de beleids-transitie van de Stichting GKB en heeft tot 2024 een verhoging van de subsidie ter ondersteuning van de exploitatie toegekend. Het gesprek over de implementatie en realisatie van de nieuwe beleidsvisie wordt in 2023 voortgezet met als doel tot een structurele subsidiebeschikking te komen voor de eigentijdse activering van de Grote Kerk Breda.

Eveneens hebben we ondanks stijgende kosten en brandstofcrisis de restauratie- en onderhoudswerkzaamheden in samenwerking met de directievoerder Restauratie-architectuur BBM en de hoofdaannemer Monument VandeKerckhove NV kunnen uitvoeren. De onderhoudswerkzaamheden voor de SIM regeling 2016 – 2021 (Subsidie Instandhouding Monumenten van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed) zijn in 2022 opgeleverd. En in 2022 is fase 4 van SRR (Subsidie Regeling Rijksmonumenten) zo goed als afgerond. Deze fase zal in de eerste helft van 2023 worden opgeleverd.

In 2022 zijn we gestart met de fondsenwerving voor dit Masterplan. Dit fondsenwerving traject is voorspoedig verlopen. We hebben inmiddels positieve beschikkingen van de volgende fondsen en partners ontvangen: Mondriaan Fonds, VSB fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Dioraphte, BPD Cultuurfonds, Kunstloc Brabant en de Rabobank. Onder het hoofdstuk Fondsenwerving gaan we hier uitgebreider op in.

Het Huis van Verhalen zal in de toekomst substantieel bijdragen aan eigentijdse en kwalitatieve activering en positionering van de Grote Kerk Breda.

In 2022 heeft de Grote Kerk Breda zo'n 120.000 bezoekers getrokken. Lokale en ook veel (inter)nationale bezoekers die de Grote Kerk Breda gratis bezichtigden of die voor de programmering van de tentoonstellingen, concerten, lezingen etc. naar de kerk kwamen.

4.1.3 Tentoonstellingen

Zoals hierboven genoemd onderscheiden we binnen de programmering eigen producties die de Stichting GKB zelf initieert, wel altijd in samenwerking met lokale en/of (inter)nationale partners, en co-creaties: producties die de Stichting GKB samen met derden organiseert.

Eigen producties

Museum of the Moon

11 t/m 18 december 2021 /

26 t/m 30 januari 2022, 12.038 bezoekers

In samenwerking met Ondernemersfonds Breda, Breda Marketing, Sterrenwacht Tivoli, KNVWS West-Brabant, Yogastudio You are The Buddha, Aart Bergwerff & Wishful Singing. Met steun van de gemeente Breda en Zeiss BV.

December 2021 hadden we, in de hoop dat het ergste van de coronacrisis achter de rug zou zijn, een presentatie voor een breed publiek geprogrammeerd: *Museum of the Moon*. Dit is een kunstwerk van de Engelse kunstenaar Luke Jerram. *Museum of the Moon* past perfect binnen de Grote Kerk Breda. De bouwstijl, de Brabantse gotiek, is een voorbeeld van de mens die naar het heelal reikt en bouwt en zo grip op het mysterie van ons universum probeert te krijgen. *Museum of the Moon* was een bijzondere beleving voor iedereen van jong tot oud.

De COVID-19 crisis heeft een grote impact op dit project gehad. Uiteindelijk is *Museum of the Moon* door de lockdown slechts 7 dagen open geweest in december 2021 en heeft toen meer dan 5.000 bezoekers getrokken. In januari 2022 heeft er 1 actiedag mental fitness (*Museum Gym*) op 19 januari plaatsgevonden en 5 dagen dag- en avondopenstelling van 26 t/m 30 januari 2022 nadat de lockdown was opgeheven. Tijdens deze 5 dagen zijn er nog eens zo'n 7.000 bezoekers geweest.

Koerstrui in de Kerk

1 juli – 27 augustus 2022, 23.000 bezoekers

In het kader van La Vuelta Holanda georganiseerd met steun van de gemeente Breda, Zeloo, Ondernemersfonds Breda en Rabobank.

Op 21 augustus liepen de wielrenners van La Vuelta Holanda in Breda met de fiets aan de hand door de kerk – een moment van eigentijdse contemplatie. De twee leiders van het peloton hebben op dat moment een kaarsje aangestoken ter herdenking van de wereldwijde coronaslachtoffers. Dit was een indrukwekkend en ontroerend media-moment, dat nationaal en internationaal veel aandacht heeft gehad in de pers.

In het kader van La Vuelta Holanda heeft de Stichting GKB de tentoonstelling *Koerstrui in de kerk* gerealiseerd. Hierin stonden de wereldberoemde wielericots uit de collectie van de Brabantse verzamelaar Henk Theuns centraal en werd de link gelegd tussen wielersport en religie en natuurlijk tussen wielersport en Brabant. De rode trui voor La Vuelta Holanda werd in opdracht van de gemeente Breda en La Vuelta Holanda ontworpen door de belangrijke Nederlandse modeontwerper Mattijs van Bergen.

Koerstrui in de Kerk is met de enorme publieks- en persaandacht een succesvolle eigen productie geweest. Het is een mooi voorbeeld van een samenwerking waarbij de gemeente Breda en Stichting GKB elkaar hebben versterkt. Het project is inhoudelijk ook een voorbeeld van een dynamische cross-over tussen cultureel erfgoed en sport. We hebben door deze presentatie samen met de partners in de stad La Vuelta Holanda optimaal gekapitaliseerd voor de stad. Breda is niet alleen nationaal, maar ook internationaal op de kaart gezet door dit evenement.

Deze tentoonstelling is een voorbeeld geweest van de nieuwe beleidsvisie van de Stichting GKB. In het nieuwe bestuursakkoord van de gemeente Breda *Dichtbij doen, samen sterk vooruit* staat het volgende citaat hierover:

“De Grote Kerk is een icoon in de binnenstad. Afgelopen zomer kwamen de wielrenners van La Vuelta Holanda door de kerk. Die beelden gingen de hele wereld over. De komende jaren willen we zorgen voor meer nieuwe belevingen in de Grote Kerk.”

Co-creaties

**750 jaar Norbertinessen van Sint-Catharinadal, Koos Breukel - een samenwerking met Stedelijk Museum Breda en Stadsarchief Breda
21 november 2021 – 24 april 2022,
35.000 bezoekers**

In 2021 en 2022 hebben we samen met het Stedelijk Museum Breda en het Stadsarchief Breda de fototentoonstelling en publicatie *Norbertinessen van Sint-Catharinadal* 750 jaar gerealiseerd. Ter ere van het 750-jarig bestaan van de zusters Norbertinessen van de priorij in het Sint-Catharinadal in Oosterhout heeft de bekende Nederlandse fotograaf Koos Breukel de zusters geportretteerd. De foto's vormen een eerbetoon aan een van de oudste geloofs-gemeenschappen van ons land.

De tentoonstelling en de publicatie zijn een co-creatie waarbij de Stichting GKB haar netwerk heeft ingezet om van het project een succes te maken. De publicatie is genomineerd voor de Best Verzorgde Boeken 2022 en heeft nationale erkenning gekregen. Het project is tot stand gekomen dankzij cofinanciering van de gemeenten: Oosterhout, Wouw (gemeente Roosendaal) en Breda. Ook De Mastboom-Brosens Stichting heeft een bijdrage gegeven aan dit project.

Kerk BinnensteBuiten, Jasmine Roemendael en Franky Sticks - een samenwerking met Blind Walls Gallery

In 2022 werd de restauratie van de kooromgang van de Grote Kerk Breda gecontinueerd met een nieuwe fase. De bouwschutting is breder geworden en de steigers zijn verplaatst. Reden om samen met Blind Walls Gallery een vervolg te geven aan Kerk BinnensteBuiten om de presentatie op de bouwschutting uit te breiden met werk van twee kunstenaars. De Belgische Jasmine Roemendael en Frank Stol, ook wel Franky Sticks, genoemd, hebben zich laten inspireren door het rijke interieur van de Grote Kerk Breda. Deze samenwerking tussen de Stichting GKB en Blind Walls Gallery stimuleert talentontwikkeling en verbindt nieuwe jongere doelgroepen aan de Grote Kerk Breda.

**Guernica de la Ecologia, Claudy Jongstra - een samenwerking met CrossArts
12 mei – 26 juni 2022, 17.000 bezoekers**

Het nieuwe Bredase kunstinitiatief CrossArts opende in 2022 haar eerste themajaar, Duurzaamheid & Creativiteit, met het nieuwste werk van de bekende textielkunstenaar Claudy Jongstra *Guernica de la Ecologia* in de Grote Kerk Breda. Tegelijkertijd waren er activiteiten en programma bij Brack en in de Stadsgalerij. CrossArts is een schaalbare en wendbare programmaorganisatie. Een initiatief en samenwerking van de Stichting GKB, Electron, Brack, BredaPhoto en Tranzforma dat de culturele kwaliteit en vernieuwende kracht van de stad verbindt aan CrossMark en Creative District in Breda.

De Stichting GKB draagt bij aan succesvolle stadsontwikkeling door als mede-initiatiefnemer van CrossArts een stadsbreed programma te ontwikkelen om de verbinding tussen historisch stadscentrum en nieuwe stadswijken te stimuleren en consolideren.

**Space to Breathe, Newsha Tavakolian - een samenwerking met Breda Photo
8 september – 23 oktober 2022,
12.000 bezoekers**

Vanaf 2020 werken Stichting GKB en BredaPhoto structureel en inhoudelijk samen. BredaPhoto bood ook in 2022 als internationale fotografie- biënnale zeven weken lang een podium aan internationale eigentijdse fotografie. In de Grote Kerk Breda was de indrukwekkende tentoonstelling *Space to Breathe* van de Iraanse Magnum fotograaf en gastcurator Newsha Tavakolian te zien zijn.

In de tentoonstelling *Space to Breathe* ging Newsha Tavakolian de dialoog aan met 16 fotografen die in haar vroege carrière een belangrijke rol hebben gespeeld, haar hebben geïnspireerd of haar werk in een ander perspectief hebben geplaatst. Ook liet Newsha zich inspireren door de monumentale ruimte van de Grote Kerk Breda. De junior curator van de Stichting GKB, Eva Langerak, heeft als assistent-curator intensief aan deze tentoonstelling meegewerkt. En de Stichting GKB heeft actief haar internationale netwerk en *know-how* voor deze tentoonstelling ingezet.

Post-Digital Heritage – een samenwerking met We Are Playgrounds
1 november 2022 t/m 8 januari 2023
19.600 bezoekers

In november 2022 zijn we een samenwerking gestart met We Are Playgrounds. We are Playgrounds is een stichting die talentontwikkeling en zichtbaarheid van digitale visuele cultuur stimuleert mede door toonaangevende, inspirerende (inter)nationale digitale kunstenaars een platform te geven. In de Grote Kerk Breda werd werk van een vijftal kunstenaars getoond, onder andere een installatie van de Duitse kunstenaar Nils Völker, die speciaal voor de Grote Kerk Breda was gemaakt. Ook in deze samenwerking gold dat de verbinding tussen de eigentijdse werken en de gelaagde geschiedenis van de Grote Kerk Breda uitgangspunt waren. De Stichting GKB gaf met de presentatie een podium aan jonge, internationale digitale kunstenaars en creëerde toegevoegde waarde voor het eigentijdse culturele aanbod in Breda.

4.1.4 Concerten

In 2022 heeft de Stichting GKB ook een diverse en kwalitatieve muzikale programmering geboden aan de Bredanaars en bezoekers van buiten de stad. We werken hiervoor in de meeste gevallen met vaste partners, zoals ArtUnOrganized voor de eigentijdse en klassieke orgelprogrammering, Matthäus Passion Breda 1946, Cappella Pratensis, Nederlands Bach Consort. En PopMonument voor eigentijdse popmuziek in een monumentale omgeving.

Kwaliteit, talentontwikkeling en verrassende cross-overs staan centraal binnen deze programmering

Hieronder volgt een overzicht van de verschillende concerten die in 2022 in de Grote Kerk Breda hebben plaatsgevonden.

Wishful Singing & Aart Bergwerff – Canto Ostinato Immersive | 30 januari 2022
Publieksprogramma in het kader van Museum of the Moon.

Canto Ostinato is een klassieke hit. Simeon ten Holt schreef het stuk oorspronkelijk voor piano. Aart Bergwerff heeft de compositie bewerkt voor orgel en vrouwenstemmen. Bezoekers konden tijdens het concert een slaapmasker dragen om zo dit ruimtelijke effect van de muziek en de monumentale ruimte van de Grote Kerk Breda nog sterker waar te nemen.

Matthäus Passion Breda 1946 | 12 april 2022

De stichting Matthäus Passion Breda 1946 zorgt er sinds 1946 voor dat de Matthäus Passion van J.S. Bach ieder jaar uitgevoerd wordt in de Grote Kerk Breda. In 2020 en 2021 kon de uitvoering als gevolg van de COVID-19 crisis niet doorgaan en in 2022 kon gelukkig de traditie weer worden hervat en was de Grote Kerk Breda met 1.000 concertbezoekers weer volledig uitverkocht.

Nederlands Bach Consort – Zwanenzang | 2 mei 2022

Een concert in het kader van Dodenherdenking. Naast Bach stond ook muziek van o.a. Franz Schubert en Edward Elgar op het programma. Verder werkte de bekende Nederlandse *spoken word* artiest Amara van der Elst mee aan het concert.

Orgelconcertserie – Jong Talent | juni en juli 2022

ArtUnorganized organiseert jaarlijks samenwerking met de Stichting GKB een serie concerten voor aanstormend orgeltalent. Jonge orgelstudenten van verschillende Nederlandse conservatoria spelen elke week een klassiek orgelconcert en doen daarmee podiumervaring op voor hun bachelor- of masterexamen.

Orgelconcertserie – Bach op Zondag | juli en augustus 2022

ArtUnOrganized organiseert jaarlijks in samenwerking met de Stichting GKB de internationale orgelconcertserie Bach op Zondag in de Grote Kerk Breda. Het thema van Bach op Zondag 2022 was de stad Weimar, de stad waar Bach woonde en werkte van 1708-1717. Meesterpianist Hannes Minnaar opende de internationale orgelconcertserie. Hij verruilde de pianokruk voor de orgelbank van het Hillen-orgel van de Grote Kerk Breda – Hannes Minnaar begon zijn solistencarrière namelijk als organist.

Jubileum concert 750 jaar Sint-Catharinadal priorij | 20 november 2022

Een concert ter ere van het 750 jarige bestaan van de priorij Sint-Catharinadal van de zusters Norbertinessen. De priorij had aan de componist Daan Manneke gevraagd speciaal en exclusief voor dit jubileum een koorwerk te componeren. Het concert werd uitgevoerd door het koor Musa Horti uit Leuven met als dirigent Peter Dejans.

Popmonument – Joep Beving | 26 november 2022

PopMonument, het regionale festival dat popmuziek verbindt met erfgoed, organiseerde in nauwe samenwerking met de Stichting GKB in 2022 in de Grote Kerk Breda het indrukwekkende concert van de bekende pianist Joep Beving.

4.1.5 Lezingen

Voor het programma van lezingen en conferenties werkt de Stichting GKB structureel samen met partners als Stichting Pacificatielezing, Stichting Multatulilezing en Stichting BredaNassaustad, die een nationaal en internationaal netwerk hebben. Samen met deze partners bieden we hoogwaardig programma en realiseren zo toegevoegde waarde aan de inclusieve stad. De Grote Kerk Breda is een natuurlijke plek voor ontmoeting, zingeving, reflectie en betekenis. Met het programma van de lezingen dragen we bij aan sociale cohesie en het sociale beleid van de stad.

**Verkiezingsforum Kracht van cultuur
9 maart 2022**

Stedelijk Cultureel Overleg Breda (de Stilte, Schippers&VanGucht, Podium Bloos, Graphic Matters, Stedelijk Museum Breda, Chassé Theater, Club Solo, Leine Roebana, Nieuwe Veste, Grote Kerk Breda, BredaPhoto, Mezz) organiseerde voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen een verkiezingsforum in de Grote Kerk Breda met als centraal thema: de kracht van cultuur voor de groei van de stad. De culturele sector in Breda heeft grote ambities om met een verdere vernieuwing en een intensivering van de onderlinge samenwerking de impact op de samenleving te vergroten. De culturele sector sluit hiermee aan op de ambitieuze plannen van stadsontwikkeling van de gemeente Breda. Sprekers waren Rinske Brand (expert urban transformation), Chris van Koppen (voormalig directeur Kunstloc) en Bart Govaert (directeur Vlaams Cultuurhuis De Brakke Grond).

Nassaulezing – Willem van Oranje in de spotlights | 6 juni 2022

Tijdens de jaarlijkse Nassaulezing in de Grote Kerk Breda zijn de biografie van Willem van Oranje, René van Stipriaan en de biografie van Anna van Saksen, historicus Femke Deen, in gesprek gegaan over Willem van Oranje, de Zwijger, en één van zijn vrouwen, Anna van Saksen, en de tijd waarin zij leefden.

Moderator van het gesprek was Martin Sommer, journalist van De Volkskrant. Een eigentijdse blik op een sleutelfiguur uit de Nederlandse geschiedenis, die voor Breda belangrijk is geweest.

**Pacificatielezing – Stefan Hertmans
5 november 2022**

De tweejaarlijkse Pacificatielezing werd in 2022 gegeven door de Belgische auteur en essayist Stefan Hertmans. In deze tijden van oorlogsdreiging en geweld is de pacificatiegedachte actueler dan ooit. De Pacificatie van Gent was in 1576 groot Europees nieuws. De relevantie van dit historische verdrag is groot tot op de dag van vandaag.

**Multatuli-lezing – Botsende culturen
17 november 2022**

De Multatuli-lezing vindt elke twee jaar in Breda plaats en heeft als doel om het gedachtegoed van Multatuli in stand houden. Democratie als basis voor een rechtvaardige samenleving en voorwaarde voor vrede vormen steeds het uitgangspunt voor de thematiek van de lezingen. In 2022 gingen Gert Oostindie, auteur van het boek *Over de grens*, Chris De Stoop, onderzoeksjournalist en schrijver en Mart de Kruif, oud-commandant Landstrijdkrachten, in gesprek over *Botsende Culturen – het menselijke bewaren in onmenselijke situaties*.

4.1.6 Eigentijdse bezinning

Een bezoek aan de Grote Kerk Breda heeft altijd grote impact en staat garant voor een sterke beleving. Dit komt voort uit de kwaliteit van de architectuur van de kerk en de grote zorg en aandacht voor het behoud van dit historisch erfgoed, die duurzaam is en gericht op de toekomst. De Grote Kerk Breda onderstreept het belang van eigentijdse bezinning, niet binnen een streng gedefinieerd moreel of religieus kader, maar meer in het algemeen een geloof in de mensheid in al zijn individuele en collectieve verschijningen. De Stichting GKB geeft hier sinds 2020 ruimte aan in de vorm van een herdenkingsplek waar een kaarsje kan worden opgestoken voor coronaslachtoffers en ook voor dierbaren die zijn overleden. In 2022 hebben we hier een plek van steun voor Oekraïne aan toegevoegd.

4.2 Educatie

Jeugd en jongeren zijn belangrijke doelgroepen voor de Stichting GKB. Zij zijn de toekomst en wij willen in de toekomst investeren in nieuwe programma's voor deze belangrijke doelgroepen. Binnen het programma Monumentaal Leren staat deze ambitie centraal. In 2022 hebben we de eerste investeringen gedaan in vrijetijdsprogramma's voor kinderen.

Primair onderwijs

In 2022 werd in samenwerking met de Dienst Cultuur van de Gemeente Breda, Nieuwe Veste en Bredase basisscholen het scholenproject *De Ontdekking* gecontinueerd, waarbij een lessenserie over de Grote Kerk Breda wordt afgesloten met een bezoek aan het gebouw. Leerlingen van groepen 5 en 6 van tientallen Bredase basisscholen deden aan het project mee. Jaarlijks bereiken we zo'n 500 leerlingen uit het primair onderwijs.

Vrijetijdsprogramma's voor jeugd

In 2022 heeft de Stichting GKB in het kader van het publieksprogramma ook educatieve kinderactiviteiten georganiseerd. Zo hadden we tijdens Museum of the Moon en Koerstrui in de kerk met succes thematische kinderactiviteiten geprogrammeerd. In december heeft de Stichting GKB een kinderkerstweekend georganiseerd. Kinderen konden met een zaklampje een speurtocht doen naar ridders en dieren die zich verstoppen in de kerk en ook de enige echte kerk-kerstbal versieren. Dit programma hebben we kunnen realiseren met steun van het Ondernemersfonds Breda.

4.3 Marketing en communicatie

Een van de drie belangrijke speerpunten binnen het nieuwe beleid is om de organisatie verder te professionaliseren. Op het gebied van marketing & communicatie had de Stichting GKB in 2022 nog geen vaste medewerker marketing & communicatie. Dit betekent dat de kleine staf naast de lopende werkzaamheden communicatietaken 'erbij' moet doen en dat er voor eigen projecten en programmering incidenteel met verschillende freelance communicatie medewerkers wordt gewerkt, die vanuit de projectbegroting werden gefinancierd. Dit leidt niet tot een consistent en goed uitgewerkt communicatiebeleid. De urgentie om een vaste coördinator marketing & communicatie in het team te integreren is groot. Directie en bestuur zijn zich hiervan bewust en hebben dit ook aangekaart bij de gemeente Breda.

Bij projecten als Museum of the Moon en Koerstrui in de kerk blijkt steeds weer dat de inzet van een freelance communicatie-medewerker zijn vruchten afwerpt. In 2022 is de zichtbaarheid van Grote Kerk Breda en de activiteiten in de lokale, regionale en (inter) nationale pers groot geweest. Hoogtepunt in 2022 was La Vuelta Holanda en het moment waarop de 180 renners door de Grote Kerk Breda liepen. NOS journaal, Eurosport, NRC, Volkskrant, AD, BNdeStem en internationale pers Spaansekranten als El Periodico etc. hebben er aandacht aan besteed.

Ook Space To Breathe van Newsha Tavakolian tijdens Breda Photo heeft een groot nationaal en internationaal persbereik gehad.

Wij monitoren media-aandacht onder andere met het systeem Coosto en met Breda Marketing en Visit Brabant.

In 2022 heeft de Stichting GKB het ticket-reserveringssysteem verder geprofessionaliseerd en is er gestart met bezoekeronderzoeken. Ook voor het onderzoek naar de doelgroepen die de Grote Kerk Breda bezoeken is een vaste coördinator marketing & communicatie onontbeerlijk.

De Stichting GKB stuurt maandelijks aan zo'n 2.100 contacten een nieuwsbrief. Op Facebook zijn er 2.474 volgers; op Instagram 2.089. Er is een eigen LinkedIn pagina aangemaakt en de directeur zet ook haar LinkedIn netwerk van zo'n 1.400 contacten in voor de Stichting GKB. In het kader van de nieuwe beleidsvisie is het urgent om de marketing en communicatie van de Grote Kerk Breda te ontwikkelen en te professionaliseren om zo een eigentijdse visitor's journey – huisstijl, website etc. – en een marketing strategie van de *brand identity* van de Grote Kerk Breda op korte termijn te kunnen realiseren. Dit is eveneens van grote meerwaarde voor stad en regio.

4.4 Samenwerking met derden

De Grote Kerk Breda is een actuele en krachtige plek van verbinding in het hart van de stad. Zowel op sociaal-maatschappelijk, economisch als cultureel vlak zijn wij voor vele partners lokaal, regionaal en (inter)nationaal een samenwerkingspartner. Hieronder noemen wij puntsgewijs onze samenwerkingspartners op. Deze opsomming geeft een indicatie en is niet volledig.

4.4.1 Lokaal

Lokaal is de Stichting GKB mede-initiatiefnemer van het stadsbrede initiatief CrossArts. De vijf initiatiefnemers van CrossArts; Brack, Electron, Stichting GKB, BredaPhoto en Stichting Tranzforma zijn vertegenwoordigd in de programmaraad. Zij denken mee over de te volgen strategie en geven inhoudelijk advies over het programma.

Lokaal werkt de Stichting GKB verder structureel samen met: BredaPhoto, ArtUnOrganized, de Stilte, Nieuwe Veste, Open Monumentendagen, Stichting Breda Nassaustad, Breda Marketing, Ondernemersfonds Breda, Blind Walls Gallery, Gilde de Baronie – stadsgidsen, Klokkenluidersgilde Breda.

Andere lokale belangrijke samenwerkingspartners zijn: Stedelijk Cultureel Overleg Breda (SCOB), Erfgoedoverleg Breda, Stedelijk Museum Breda, Stadsarchief Breda, Stadsbeiaardier.

4.4.2 Regionaal

Regionaal werkt de Stichting GKB samen met: VisitBrabant, Topmonumenten Brabant, Provincie Noord-Brabant, We Are Playgrounds, Stichting Popmonument.

4.4.3 Nationaal

Nationaal maakt de Stichting GKB deel uit van het Grote Kerken Overleg en van het Grootste Museum van Nederland.

Het Grote Kerken Overleg is een overlegorgaan dat bestaat uit 12 Nederlandse grote stadskerken die niet langer enkel een religieuze functie hebben en in transitie zijn en werken aan herprofilering en -positionering. Tijdens de bijeenkomsten wordt kennis gedeeld op het gebied van onderhoud, restauratie en inhoudelijke profilering.

Het Grootste Museum van Nederland is een nationaal programma waarin belangrijk Nederlands religieus cultureel erfgoed wordt ontsloten voor een breed publiek. Het is geïnitieerd door het Catharijneconvent in Utrecht en wordt financieel mogelijk gemaakt dankzij steun van de VriendenLoterij.

Voor tentoonstellingen en presentaties werken we ook incidenteel samen met verschillende musea, kunstenaars en makers.

4.4.4 Internationaal

In 2022 is de Stichting GKB aangesloten bij het Europese netwerk Future for Religious Heritage. Future for Religious Heritage (FRH) is een door de Europese Unie gefinancierde organisatie die zich sinds 2011 inzet voor de bescherming van het diverse en unieke religieuze erfgoed van Europa. Junior curator Eva Langerak heeft deelgenomen aan een studiereis voor jong erfgoedtalent, georganiseerd door ESACH en FRH in Praag. Zij heeft een presentatie gegeven over het nieuwe beleid van de Stichting GKB en over transhistorisch cureren en programmeren.

4.5 Verhuur

Na de COVID-19 crisis zijn in 2022 de verhuurinkomsten weer gestegen en bijna weer op het peil van voor de sanitaire crisis. Verhuurinkomsten zijn noodzakelijk voor een gezonde exploitatie. In het nieuwe beleid van de Stichting GKB streven we ernaar om het erfgoed dat wij beheren op een eigentijdse en ondernemende wijze te activeren. In 2022 bestond 52% van de exploitatie uit eigen inkomsten, verhuurinkomsten dragen daar voor een belangrijk deel aan bij.

Binnen ons nieuwe beleid kijken we scherper naar de verhuuractiviteiten en stimuleren we verhuurevenementen die goed bij de Grote Kerk Breda passen. Uitgangspunt is: het evenement wordt beter omdat het in de Grote Kerk Breda plaatsvindt.

5.1 Restauratie

In 2022 zijn de restauratiewerkzaamheden van de 10-jarige restauratie van de kooromgang gecontinueerd. Deze worden voor 70% gefinancierd door de SRR (Subsidie Regeling restauratiewerkzaamheden) van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. De directievoerder Restauratiearchitectuur BBM en de hoofdaannemer Monument Vandekerckhove NV hebben fase 3 opgeleverd en fase 4 zo goed als afgerond.

In de komende jaren (tot en met 2027) zal het restauratieprogramma worden voortgezet. Dit betreft de zogenaamde lage kooromgang, waarbij restauratiewerk zal worden uitgevoerd aan onder meer beeldhouwwerk en balustrades. De restauratiewerkzaamheden worden in de restauratiecommissie in nauwe samenspraak met de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, de Provincie Noord-Brabant en de gemeente Breda gemonitord.

De kosten van de restauratiewerkzaamheden worden gefinancierd door subsidie van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE), een substantiële bijdrage van de Provincie Noord-Brabant en van de gemeente Breda die is toegezegd voor 2023, private fondsen en bijdragen van de particulieren.

5.2 Onderhoud en vervangingsinvesteringen

In 2022 zijn de onderhoudswerkzaamheden van de SIM (Subsidie Instandhouding Monumenten) 2016-2021 afgerond en is de eindrapportage gecontroleerd door de accountant en ingediend bij de RCE.

In 2022 is helaas de subsidieaanvraag voor de SIM 2022-2027 die de Stichting GKB samen met Restauratiearchitectuur BBM had ingediend niet gehonoreerd omdat het subsidieplafond van deze subsidieregeling was bereikt en het rijk voorrang geeft aan de kleine monumenten. Niet alleen de subsidieaanvraag van de Stichting GKB is niet gehonoreerd ook de aanvragen van andere Grote Kerken, kastelen en buitenplaatsen zijn niet voor groot onderhoudssubsidie in aanmerking gekomen. Duurzaam onderhoud van grote rijksmonumenten komt hiermee onder druk te staan. Het Grote Kerken Overleg heeft dit probleem aangekaart bij de RCE en is een gezamenlijke lobby gestart. Het Ministerie van OCW onderzoekt of er een speciale subsidieregeling voor de grote monumenten in het leven kan worden geroepen.

In 2022 worden onderhoud en vervangingsinvesteringen gedekt vanuit de jaarlijkse subsidie van de gemeente Breda en de subsidie van de Provincie Noord-Brabant voor de vier Brabantse Topmonumenten die gekoppeld was aan de instandhoudingsubsidie van het rijk. Ook levert de Stichting GKB een bijdrage uit haar onderhoudsreserves.

We prijzen ons gelukkig dat onze Vrienden, Gildeleden en leden van het Genootschap de Stichting GKB continu steunen. Deze donaties van particulieren en bedrijven en ook legaten zijn belangrijk voor de eigen bijdrage die de Stichting GKB moet garanderen voor de instandhouding van het rijksmonument.

5.3 Topmonumenten Noord-Brabant, Provinciale erkenning

De Grote Kerk Breda hoort samen met de Sint-Janskathedraal in 's-Hertogenbosch, het Markiezenhof in Bergen op Zoom en Kasteel Heeswijk in Heeswijk bij de vier Topmonumenten van Brabant. Deze monumenten zijn de boegbeelden van Brabants Erfgoed. Ze vertellen het verhaal van Brabant niet alleen binnen een regionale context maar ze onderstrepen ook het belang van Brabant binnen de nationale en de Europese geschiedenis.

Een duurzame instandhouding van deze Topmonumenten en daarmee hun geschiedenis en hun verhalen draagt bij aan de instandhouding van het verhaal van Brabant. Sinds 2011 werken de vier Topmonumenten nauw samen. Ze hebben een gemeenschappelijke overlegstructuur waarbinnen onderhoud, restauratie, vervangingsinvesteringen, duurzaamheid en ook communicatie worden besproken. De Stichting GKB voerde in 2022 onderhoudswerkzaamheden uit binnen de subsidieregeling Topmonumenten 2020-2023. In deze periode ligt de nadruk op de versterking van de gezamenlijke communicatie waarvoor eveneens subsidie ter beschikking is gesteld door de Provincie Noord-Brabant.

De samenwerking tussen de vier Topmonumenten zorgt ervoor dat de positie van de monumenten wordt versterkt en dat er een groeiend draagvlak is voor dit belangrijke Brabantse erfgoed binnen de Provincie en bij het brede publiek.

Restauratie Jaap Hillenorgel

Het Hillenorgel van de Grote Kerk Breda is momenteel in een slechte conditie en dreigt onbespeelbaar te raken als het niet op de korte termijn gerestaureerd wordt.

Het Hillenorgel in de Grote Kerk Breda is een ware groeibriljant. Het werd in 1969 in de huidige structuur voltooid door de orgelmakerij van D.A. Flentrop te Zaandam.

De wijze waarop dit is uitgevoerd, is exemplarisch voor het werk van genoemde orgelmakerij in de jaren zestig van de twintigste eeuw. Het orgel neemt een unieke plaats in in de periode van Wederopbouw. Daarnaast is het ook bijzonder dat het instrument met zijn barokke vormgeving belangrijk historisch materiaal bevat dat dateert uit het begin van de 16de eeuw. De Nassaus – Hendrik III van Nassau en René de Chalon – hebben al geluisterd naar de klanken van het instrument.

'The Blue Beauty', zoals de Slowaakse toporganiste Zuzana Ferjenčíková het Hillenorgel noemt, verliest wind die nodig is om de orgelpijpen aan te blazen. Ook is het orgel te hoog gestemd om goed samen te kunnen spelen met andere blaas- en strijkinstrumenten.

Onze ambitie is om het historische klankkapitaal van het Hillenorgel voor de toekomst te behouden. De kostbare restauratie van dit belangrijk historische instrument vereist ook dat we inventief nadenken over een zinvolle benutting van het gerestaureerde instrument. Samen met de organist Aart Bergwerff richten we ons dan ook op een hoogstaande muzikale diverse programmering waarin het orgel centraal staat en onverwachte crossovers het publiek verrassen en inspireren.

De subsidieaanvraag die ingediend was bij de Rijksdienst Cultureel Erfgoed binnen de regeling Klinkend Erfgoed voor de restauratie van het orgel is in 2022 gehonoreerd. In 2022 hebben we een even belangrijke aanvraag bij de Provincie Noord-Brabant ingediend. Het Jaap Hillen Fonds en de protestantse gemeente Breda dragen ook bij aan de restauratie. In 2023 zullen we ons richten op de aanvullende financiering voor de restauratie.

In 2015 heeft de Stichting GKB een wervingsstructuur opgezet om te voorzien in de verplichte eigen bijdragen die een voorwaarde zijn voor de subsidieverstrekking door de RCE en de Provincie Noord-Brabant voor de instandhouding. Vrienden, Gildeleden en leden van het Genootschap steunen de Stichting GKB continu en dragen financieel bij aan de instandhouding, restauratie en groot onderhoud van de Grote Kerk Breda. In 2022 bedroeg deze bijdrage €124.460.

Naast deze bijdragen ontvangt de Stichting GKB ook subsidiegelden van private fondsen en nalatenschappen. Deze donaties van particulieren en bedrijven zijn van groot belang voor de Stichting GKB voor de instandhouding van het monument. In 2022 zijn we weer gestart met actieve werving en hebben we na twee stille jaren weer activiteiten kunnen organiseren. Het werven van donateurs blijft een continu aandachtspunt.

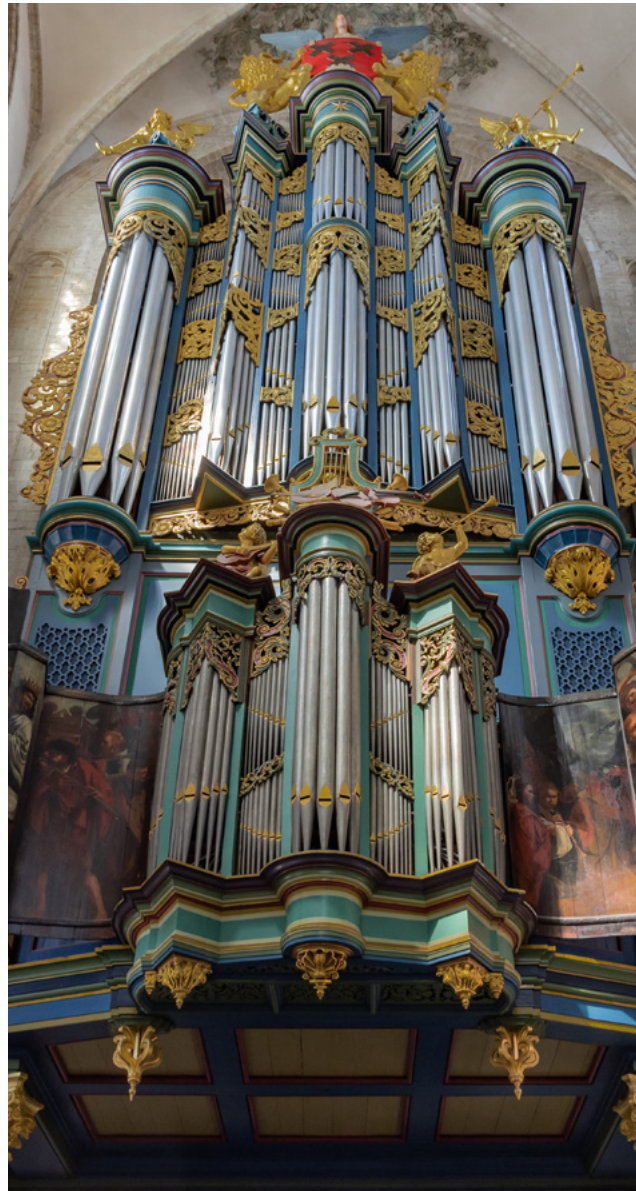
Om fondsenwerving voor de implementatie van het nieuwe beleid een impuls te geven op de twee andere beleidspunten, professionalisering en inhoudelijke culturele en maatschappelijke profilering, hebben bestuur en directie van de Stichting GKB een freelance fondsenwerfer voor 20u per week aangesteld. Deze impuls heeft het beoogde resultaat gehad.

In 2021 was al de subsidie van Mondriaan Fonds binnen de Coronaregeling nieuw erfgoedtalent toegekend voor een junior curator die gedurende een periode van 18 maanden het team van de Stichting Grote Kerk Breda voor drie dagen per week versterkt. En in 2022 hebben we het Masterplan Huis van Verhalen voor een eigentijdse, gelaagde *visitor's journey* ingediend bij de verschillende nationale en regionale fondsen. Inmiddels hebben we voor dit Masterplan positieve beschikkingen ontvangen ter hoogte van het bedrag van € 305.000, uiteraard op voorwaarde van cofinanciering.

De volgende fondsen en partners hebben toegezegd: Mondriaan Fonds, VSB fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Dioraphte, BPD Cultuurfonds, Kunstloc Brabant en de Rabobank.

Eveneens heeft de Stichting GKB fondsen verkregen voor de restauratie van de historische witstoel uit 1754, een uniek exemplaar van deze hoogwerker *avant la lettre*. Stichting Mastboom – Brosens en het Hendrik Mullers fonds hebben hiervoor samen € 12.000 toegekend.

En in 2022 hebben we na de toekenning van de subsidie van de RCE voor de restauratie van het Hillenorgel ook een subsidieaanvraag ingediend bij de Provincie Noord-Brabant. Begin 2023 hebben we vernomen dat ook deze subsidieaanvraag is toegekend. Ook hier geldt dat in 2023 de cofinanciering nog moet worden gerealiseerd.

In 2022 waren de gevolgen van de COVID-19 crisis nog merkbaar en diende zich eveneens een nieuwe crisis aan. De huidige oorlog in Oekraïne heeft grote maatschappelijke en economische impact wereldwijd. Alle kosten stijgen. Dit heeft gevolgen voor de kosten van restauratie en onderhoud. Ook zijn de stijgende energiekosten een punt van zorg voor de exploitatie van de Grote Kerk Breda. In 2022 hebben we door zuinig om te gaan met energie en vroegtijdig de gesprekken over prijsstijgingen aan te gaan met de aannemer van de restauratie en onderhoud te grote financiële druk kunnen beperken.

De Stichting GKB heeft in 2022 een impuls gegeven aan de implementatie van de nieuwe beleidsvisie. We hebben zelf en met samenwerkingspartners een culturele en sociaal-maatschappelijk programmering gerealiseerd. Wij vergroten daarmee het totale culturele en sociaal-maatschappelijke aanbod en dus de aantrekkelijkheid van de stad. En wij geven talentontwikkeling en kennisoverdracht een impuls en dragen bij aan sociale cohesie.

In 2022 hebben we met zo'n 120.000 bezoekers een breed publiek weten te bereiken. De verhuurinkomsten zijn in 2022 eveneens weer aangetrokken en dragen bij aan de exploitatie.

Vanuit de nieuwe beleidsvisie hebben we geïnvesteerd in cultureel ondernemerschap en met succes fondsen geworven voor het realiseren van het Masterplan Huis van Verhalen waarmee we in de toekomst een eigentijdse, gelaagde *visitor's journey* voor onze bezoekers garanderen.

Ook de restauratie- en onderhoudswerkzaamheden zijn in 2022 gecontinueerd. In 2022 is de SIM 2016-2021 afgerond en is helaas de nieuwe SIM aanvraag 2022-2027 niet gehonoreerd waardoor we nu voor groot onderhoud de urgente en nodige onderhoudswerkzaamheden uitvoeren mede dankzij een deel van de subsidie van de gemeente Breda en de subsidie van de Topmonumenten van Noord-Brabant. De financieringsbron van de restauratie staat niet ter discussie.

Gesprekken met de gemeente Breda over het vernieuwen van de afspraken over de exploitatiesubsidie zijn in 2022 voortgezet. Het verzoek van de Stichting GKB voor aanvullende subsidie valt uiteen in twee delen. Enerzijds een ophoging van de exploitatiesubsidie vanaf 2021 met een bedrag van 150K jaarlijks. Anderzijds een bijdrage aan de ambities van de Stichting GKB om het monument eigentijds te activeren en de organisatie te professionaliseren, waarbij een sterke sociaal-maatschappelijke en culturele programmering uitgangspunt is.

Over het eerste punt is overeenstemming bereikt. De gemeente Breda stelt zich op het standpunt dat het noodzakelijk is om een duurzaam gezonde exploitatie van het topmonument Grote Kerk Breda te borgen. De gemeente Breda heeft besloten hiervoor vanaf 2021 tot 2024 jaarlijks een hogere subsidie (plus 150K) beschikbaar te stellen. Uitgangspunt is dat deze ophoging structureel verankerd wordt in de beschikking.

De gemeente Breda heeft in 2022 nog geen uitspraak gedaan over het subsidiëren van het nieuwe beleid van de Stichting GKB. Echter inhoudelijk is zowel bestuurlijk als ambtelijk positief gereageerd op deze ambities. In 2022 is dit tweede punt een continue onderwerp van gesprek geweest tussen de Stichting GKB en de gemeente Breda. Ook in 2023 wordt dit gesprek voortgezet en onderstrepen wij de urgentie van cofinanciering van de gemeente Breda. Het bereiken van overeenstemming is van groot belang voor het realiseren van de ambities van de Stichting GKB voor de stad Breda.

De financiële en liquide positie van de Stichting GKB en de toegezegde subsidies zijn momenteel zodanig dat de continuïteit van de Stichting niet in het gedrang zal komen.

Breda, april 2023

J.C.A. Sol
E.G. van Hooijdonk – van der Stelt
W.V.J. Freling
V. Klaassen

P.M. van der Schans
D.J.A. Kruik
H.J. Verhulst

Balans Stichting Grote Kerk per 31 december 2022 (na verwerking resultaat)

Actief	2022 (€)		2021 (€)	
Vorderingen				
Debiteuren	15.756		9.158	
Te vorderen en vooruitbetaalde posten	50.627		335.400	
Vorderingen inzake subsidies	137.633		601.128	
Te vorderen belastingen	54.197	258.213	130.729	1.076.415
Vorraden		11.607		10.910
Geldmiddelen		2.571.552		2.229.729
		2.841.372		3.317.054
Passief				
Eigen vermogen				
Kapitaal	340		340	
Bestemmingsreserves	599.001		4.963	
Algemene reserve	15.593	614.934	9.077	14.380
Bestemmingsfondsen		1.762.666		2.608.293
Totaal eigen vermogen		2.377.600		2.622.673
Schulden op korte termijn				
Crediteuren	21.885		499.407	
Te betalen en vooruit ontvangen posten	435.906		184.114	
Te betalen loonheffing	5.981	463.772	10.860	694.381
		2.841.372		3.317.054

Staat van baten en lasten over 2022

Baten	Resultaat 2022 (€)	Resultaat 2021 (€)
Opbrengsten exploitatie	289.085	151.882
Allocatie personele inzet	45.365	
Giften vrienden/gilde/genootschap/fondsen	124.460	144.408
Baten uit nalatenschappen	0	302.000
Storting Jaap Hillen Fonds	863	84
Subsidies restauratie	570.800	556.800
Subsidies groot onderhoud	100.750	279.335
Subsidies installaties en exploitatiemiddelen	43.146	43.146
Overige subsidies en bijdragen	421.973	409.301
	1.596.442	1.886.956
Lasten		
Personeelskosten	451.079	345.772
Kosten van beheer	32.605	39.238
Huisvestingskosten	123.562	71.999
Programmakosten	142.315	129.099
PR en communicatie	7.362	7.360
Kosten Vrienden van de Grote Kerk	32.862	6.248
Kosten orgel/Jaap Hillen fonds	292	10.032
Kosten van exploitatiemiddelen en installaties	32.606	6.398
Kosten van restauratie	778.206	498.455
Kosten van onderhoud	231.310	828.410
	1.832.199	1.943.011
Bedrijfsresultaat	-235.757	-56.055
Financiële baten en -lasten		
Rente en bankkosten	-2.984	-2.127
Betaalde negatieve rente	-6.332	-7.991
Rente opbrengsten		285
Saldo van de baten en lasten	-245.073	-65.888
Verdeling saldo van de baten en lasten		
Herrubricering overige reserves	0	334.803
Onttrekking reserve instandhouding gebouw	-130.560	0
Dotatie reserve instandhouding gebouw	91.598	361.963
Foutherstel continuïteitsreserve	0	276.000
Exploitatieresultaat boekjaar	-3.484	9.417
Mutatie bestemmingsfondsen:		
Vrienden van het orgel/Jaap Hillen Fonds	571	-9.948
Installaties en exploitatiemiddelen	10.540	-298.055
Restauratiefonds	-213.738	-481.056
Groot onderhoud	0	-269.012
Totaal verdeling baten en lasten	-245.073	-65.888

